

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
- REZUMAT -**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. Univ. Dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

DOCTORAND:

Oana Codruța BEJAN (PINTILIE)

TÂRGU MUREȘ

2023

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**CĂLĂTORIA INIȚIATICĂ ÎN LITERATURA PENTRU COPII
- REZUMAT -**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. Univ. Dr. Dorin ȘTEFĂNESCU

DOCTORAND:

Oana Codruța BEJAN (PINTILIE)

TÂRGU MUREȘ

2023

CUPRINS

Introducere	4
1. Riturile de trecere, poartă către desăvârșire. Fundamente conceptuale	13
1.1. Abordări teoretice asupra riturilor de trecere	14
1.2. Sistematizarea riturilor de trecere	26
1.2.1. Riturile de naștere	33
1.2.2. Riturile de căsătorie	36
1.2.3. Riturile funerare	37
1.2.4. Riturile de inițiere	39
1.3. Simboluri ale riturilor de trecere	43
1.3.1. Simbolurile și subconștientul	46
1.3.2. Simbolurile și basmul. Origini, corespondențe, evoluții	56
2. Inițieri masculine. Basme clasice reprezentative	
2.1. Praguri inițiatice eterogene în <i>Povestea lui Harap-Alb</i> , de Ion Creangă	75
2.2. Metamorfoză interioară în <i>Băiet sărac</i> , de Ioan Slavici	93
2.4. Calea spre independență în <i>Hänsel și Gretel</i> , de Frații Grimm	110
3. Inițieri feminine. Basme clasice reprezentative	
3.1. Căutarea drumului spre Citadela Solară în <i>Fata babei și fata moșneagului</i> , de Ion Creangă	123
3.2. Torpoare hipnotică în fața frumuseții în <i>Florița din Codru</i> , de Ioan Slavici	140
3.3. Manifest împotriva imoralității și maturizare sexuală în <i>Scufița Roșie</i> , în variantele culese de Charles Perrault și Frații Grimm	157
4. Reinventarea literaturii pentru copii. Inițieri în basmele moderne	
4.1. Salvarea Lumii Bune și a virtuților în <i>Călătoriile lui Erus</i> , de Alec Blenche	170
4.2. Căutarea sensului vieții pe pământ în <i>Fetița din Floare</i> , de Petre Crăciun	180
4.3. Arta desăvârșirii în <i>Micul Prinț</i> , de Antoine de Saint-Exupéry	192
Concluzii	207
Bibliografie	211

CĂLĂTORIA ÎNȚIATICĂ ÎN LITERATURA PENTRU COPII

- rezumat -

Prin teza de doctorat intitulată *Călătoria inițiativă în literatura pentru copii* ne propunem să realizăm o abordare dintr-o perspectivă multidisciplinară a temei călătoriei de inițiere în literatura pentru copii, valorificând ceea ce s-a spus esențial în domeniile cercetate în acest scop și încercând puncte de vedere inedite, personale asupra subiectului. Prin *literatură pentru copii* înțelegem cu predilecție basmul cult, întrucât aceasta este specia literară a genului epic cu cea mai largă răspândire atunci când analizăm preferințele cititorilor de vârstă mică, lăsând deliberat deoparte alte specii literare, din categoria genurilor liric sau dramatic, pe care le considerăm minore în prezentul context. Basmul cult este reprezentat de acea structură narativă amplă, populată de personaje încărcate de valori simbolice, care implică utilizarea fantasticului și a acțiunilor fabuloase. Basmul cult păstrează în parte dialogul din basmul popular și tiparul narativ, dar evenimentele stereotipe specifice sunt organizate în conformitate cu viziunea artistică și cu stilul autorului. Prin *basme clasice* facem referire la basme premoderne foarte cunoscute ale unor autori din epoca marilor clasici din România (Ion Creangă, Ioan Slavici) sau ale unor culegători-autori de basme europeni (Charles Perrault, Frații Grimm).

Scopul prezentei cercetări este de a face corelații între riturile de trecere, mituri și literatură pentru a demonstra că în basm s-au menținut, într-o formă sau alta, mai mult sau mai puțin voalat, elementele componente esențiale ale mitului, dar și ale realităților istorice și ritualice păstrate de-a lungul timpului sub forme variate și în proporții diferite. Ne propunem să aplicăm, cu anumite rezerve, schema ritualică arhaică în basm și să replicăm elementele fundamentale ale aventurii eroului mitic într-un număr de basme pe care le considerăm reprezentative pentru direcția prezentei teze, dar și să demonstrăm că în eroul de basm se ascunde (nimeni altul decât) însuși omul aflat în permanentă încercare de a descifra misterele lumii și căutare a sinelui și a sensului existenței, definit de aspirațiile și fanteziile sale, pornit în călătoria vieții.

Obiectivul principal al tezei de doctorat este să dovedim că inițierea poate garanta, într-o anumită măsură, evoluția eroului de basm prin procesul de metamorfoză interioară sau prin schimbarea de statut social. *Obiectivele secundare* proprii fiecărui capitol și subcapitol al lucrării sunt:

- identificarea teoriilor despre riturile de trecere și a etapelor acestora;

- conturarea legăturilor dintre rit, mit și literatură (basm) ;
- evidențierea întrebărilor sau căutărilor cărora trebuie să le răspundă inițierea;
- reliefaarea etapelor inițierii prin prezentarea tuturor elementelor componente ale procesului în fiecare basm analizat în parte;
- decodarea simbolurilor, căutarea sensurilor ascunse ale textelor;
- investigarea modului în care s-a produs transformarea vizată și măsura în care aceasta a fost realizată.

Alegerea temei prezentei teze poate fi justificată de interesele științifice profesionale și personale referitoare la subiectul de față. Privită din perspectiva cadrului didactic preocupat de influența pe care o poate avea literatura asupra elevilor, studierea acestei teme poate fi de un real ajutor în observarea și influențarea modului în care copiii privesc și acceptă provocările din orice domeniu al vieții, modul în care își definesc și își stabilesc prioritățile, preocupările și căutărilor, cum trec peste încercările care se ivesc în activitățile lor, cum relaționează cu ceilalți și cum reacționează în cazul unui eșec. Bruno Bettelheim afirmă în *Psihanaliza basmelor*: „Basmele, spre deosebire de orice altă formă de literatură, îl îndrumă pe copil să-și descopere identitatea și chemarea, iar în același timp îi sugerează ce fel de experiențe sunt necesare pentru a-și dezvolta mai departe caracterul.”¹

Pornind de la aceste observații și constatând interesul crescut al publicului pentru literatura pentru copii și pentru lectură care duce la nașterea unor opere de bună calitate ce se adresează copiilor în ultimele decenii, fără însă ca aceasta să intre cu adevărat în atenția criticii literare, se poate contura *caracterul de originalitate și actualitate* al demersului. Abordarea subiectului din perspectiva influenței majore pe care o au textele pentru copii în formarea și dezvoltarea psihologică a acestora, în transformarea lor interioară și acceptând posibilitatea de aplicare a înțeleșurilor relevante de această analiză în activitatea profesională didactică, lucrarea oferă o cheie de lectură și de interpretare modernă, trecute prin filtrul unor domenii de cercetare diverse precum antropologia, istoria religiilor, ritualistica, mitologia, folcloristica sau psihologia, ceea ce poate scoate la lumină aspecte nebănuite, îndeosebi în ceea ce privește natura complexă a psihicului uman. *Caracterul științific* al lucrării este dat de exploatarea eficientă a operelor de referință, a cercetării de specialitate din domeniile menționate mai devreme, de studiile critice și articolele apărute în România sau din străinătate. Un aspect original îl constituie, de asemenea, traducerile

¹ Bruno Bettelheim, *Psihanaliza basmelor*, traducere de Teodor Fleșeru, Editura Univers, București, 2017, p. 36.

efectuate din lucrări critice de specialitate care nu au fost publicate în țara noastră și care aduc elemente de noutate comparativ cu lucrările critice românești utilizate, adăugând plusvaloare tezei în ansamblu.

Pentru a ne atinge obiectivele avute în vedere, ne propunem să aplicăm în etape, în cadrul fiecărui capitol în parte, o serie de *metode de cercetare*. Prima etapă este reprezentată de cercetarea teoretică, realizată prin studiul operelor de specialitate, colectarea și analiza informațiilor obținute astfel și crearea unei baze de date. Etapa a doua începe de la aspectul teoretic prin formularea de opinii, selectarea și compararea datelor colectate, iar ultima etapă este reprezentată de redactarea tezei prin interpretarea datelor și a concluziilor aferente. În primul rând, lucrarea științifică de față utilizează *cercetarea teoretică* sau *documentarea* pentru generarea unei baze teoretice, conceptuale prin formularea de idei abstracte și se concretizează într-o bibliografie indispensabilă procesului de cercetare. Alături de cercetarea teoretică, teza se bazează și pe tehnici de *cercetare empirică* care va porni de la conceptele și modelele teoretice, va verifica baza teoretică, dar, prin constatările și concluziile sale, poate contribui la îmbogățirea teoriei. Ne folosim de datele obținute prin cercetarea empirică de factură *calitativă*, iar ca metodă vom utiliza *interpretarea hermeneutică* și *analiza comparativă* pentru a pune față în față elementele caracteristice ale basmelor premoderne și ale celor moderne. Recurgem la interpretarea hermeneutică a operelor selectate, punând accent pe conținut și pe semnificațiile ascunse ale textelor pentru înțelegerea modului de manifestare al personajelor, dar și pe analiza simbolurilor elementelor participante la transformarea eroului. Datele obținute în urma cercetării ar putea deveni punctul de plecare pentru alte lucrări în domeniu, deoarece acest tip de interpretare a basmelor se regăsește într-un număr insuficient de lucrări de referință, cercetările în domeniu putând lua amploare.

Teza de doctorat este împărțită în patru capitole, după cum urmează: Capitolul 1 *Riturile de trecere, poartă către desăvârșire. Fundamente conceptuale*, Capitolul 2 *Inițieri masculine. Basme clasice reprezentative*, Capitolul 3 *Inițieri feminine. Basme clasice reprezentative*, Capitolul 4 *Reinventarea literaturii pentru copii. Inițieri în basmele moderne*.

Capitolul 1 *Riturile de trecere, poartă către desăvârșire. Fundamente conceptuale* este structurat în trei subcapitole: *Abordări teoretice asupra riturilor de trecere*, *Sistematizarea riturilor de trecere* și *Simboluri ale riturilor de trecere*. Acest capitol cuprinde aspectele teoretice pe care se bazează întreaga cercetare și cuprinde informații esențiale despre riturile de trecere folosindu-se de abordările unor cercetători din diferite domenii precum Arnold van Gennep, Victor

Turner, Émile Durkheim, Bronislaw Malinowski, A. R. Radcliffe-Brown, Barbara Myerhoff, Clifford Geertz, Mary Douglas sau Ronald Grimes.

În lucrările de specialitate, termenul rit de trecere desemnează „fie o familie, clar delimitată, de constructe ceremoniale, fie o paradigmă generală, aplicabilă mai multor fenomene rituale, un fel de *pattern* universal al oricărui construct ceremonial”², obiectivul lor general fiind „acela de a asigura o schimbare de statut sau o trecere de la o societate magico-religioasă sau profană la alta”³. Religia și riturile de trecere pot fi evaluate ca principii ale unui sistem care contribuie la transformările prin care trece societatea, în general, și individul, în particular, și care sunt alterate la rândul lor de alte elemente constitutive ale acestui sistem, precum procurarea mijloacelor de subzistență sau organizarea socială a populațiilor. Van Gennep consideră că schimbările „nu se petrec fără să tulbure viața socială și individuală, încât un anumit număr de rituri de trecere sunt destinate să micșoreze efectele lor dăunătoare” (A v G)

Pe baza unui amplu studiu atât al societăților arhaice, cât și al celor superioare, Arnold van Gennep a considerat riturile ca mijloace de facilitare a trecerii indivizilor de la un statut social la altul și a susținut alcătuirea lor din trei *secvențe ceremoniale*: separarea, trecerea și reintegrarea. Astfel riturile de trecere se descompun în *rituri de separare* sau *preliminare* (separare), *rituri de limită* sau *liminare* (pragul sau trecerea propriu-zisă) și *rituri de agregare* sau *postliminare* (agregare sau reintegrare).

Victor Turner afirmă că, pentru a întreține ordinea, societatea impune indivizilor nenumărate constrângeri și limitări chiar cu riscul reducerii inițiativelor individuale originale în ceea ce privește descoperirile și invențiile. Prin ritual omul iese din structura rigidă impusă de societate, ritualul devenind un simbol al rebeliunii care facilitează evoluția grupurilor umane prin crearea, tot prin mijloace structurale, a unui spațiu și a unui timp și integrarea lor în calendarele și ciclurile lor culturale, dar care nu pot fi cuprinse în sfera de acțiune cotidiană, conformistă. Aceste zone de spațiu și timp liminale – ritualurile, carnavalurile, dramatizările și, în epoca modernă, filmele – lasă libertate de exprimare gândurilor, sentimentelor și dorințelor și generează modele noi, adesea fantastice, unele dintre ele cu destulă forță și plauzibilitate încât să înlocuiască în cele din urmă modelele politice și juridice impuse care dețin controlul asupra vieții de zi cu zi până în

² Mihai Coman, *Introducere în antropologia culturală: mitul și ritul*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 147.

³ Arnold Van Gennep, *Riturile de trecere*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 23.

cele mai profunde aspecte.⁴ Se consideră că aceste ritualuri eliberează individul de responsabilitatea propriilor acte și presiunea resimțită la apariția schimbărilor majore sau a tranzițiilor în viața proprie și asigură indicații, norme precise și consimțământul pentru noua misiune care apare în asemenea împrejurări. Au un rol deosebit și în întreținerea echilibrului social prin garantarea unor canoane riguroase tuturor membrilor societății, prin confirmarea principiilor sociale și morale și sancționarea nerespectării acestora, prin protejarea unității sociale datorită solidarității acțiunilor și a valorilor exprimate. În aceeași lucrare, Turner o citează Monica Wilson, antropolog de origine sud-africană, care scoate în evidență faptul că ritualurile revelează, în mod incontestabil, valorile societății în esența lor. Oamenii exprimă în ritual ceea ce îi emoționează și îi tulbură cel mai mult, iar studiul ritualurilor constituie cheia descifrării elementelor constitutive fundamentale ale societăților umane.⁵

Punem accent, de asemenea, pe diferențierile între stările de *liminal* și *liminoid* semnalate de Victor Turner. În lucrarea sa *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure* (1969), Turner a evidențiat ca rol fundamental al riturilor mijlocirea acestora în materializarea tranzițiilor sociale radicale, în momente în care însăși societatea pare să se transforme. Dezvoltând observațiile lui van Gennep legate de caracterul „liminal” (de prag) al riturilor privitor la eliberarea temporară a individului de statutul său social, un fel de stagiul intermediar de trecere între lumea profană și lumea sacră între care există o relație de profundă incompatibilitate,⁶ Turner a susținut ideea că riturile ar fi în contradicție antagonică cu structura socială existentă și ar acționa în mod „conjunctiv” față de aceasta deoarece facilitează manifestarea unor circumstanțe ireale, însă dorite și posibile, deschizând noi perspective: acestea autorizează protagoniștii să experimenteze relații sociale insolite sau să imagineze altele noi. Trecând printr-un tărâm cultural care nu are nici particularitățile lumii de care tocmai se separă, dar nici pe cele ale lumii noi în care urmează să pătrundă, caracteristicile novicelui sunt ambigue deoarece persoana aflată în condiție liminală se sustrage rețelei de clasificări impusă de societate. Ființele liminale sunt prinse într-un spațiu al lor, fiind considerate *betwixt and between*, adică „nici aici, nici acolo”, un spațiu neutru comparat adesea cu trecerea prin moarte, pustietate sau întuneric, întoarcerea în pântecul mamei, invizibilitatea, bisexualitatea sau eclipsa de soare sau de lună. Indivizii aflați în stare liminală, cum

⁴ *Ibidem*.

⁵ Cf. Monica Wilson, *Nyakyusa ritual and symbolism*, în „American Anthropologist”, vol. 56, no. 2, 1954, apud. Victor Turner, *op. cit.*, p. 6.

⁶ Cf. Arnold van Gennep, *op. cit.*, pp. 15, 16.

sunt neofii care trec prin ritualul de inițiere sau de pubertate, se remarcă prin faptul că nu au niciun statut, proprietate, însemne, îmbrăcăminte care să indice un rol, un rang sau o poziție în grup, nimic ce i-ar putea scoate în evidență între ceilalți novici. Conduita lor este, în mod obișnuit, una pasivă și umilă, supunându-se instrucțiunilor și pedepselor arbitrare în mod implicit, fiind reduși la o condiție minimă din care vor putea fi înzestrați cu puteri suplimentare care îi vor ajuta să facă față noului statut în viață.

Transformarea individuală care se produce în timpul riturilor de trecere, este un fenomen atât individual, cât și social, care pune în contrast tensiunile interne și externe ale eului și propun o soluție ciclică pentru problemelor ontologice ale societății. Apare ideea de trăire liminală și mediu liminal, un spațiu utopic în care structura socială este negată și temporar anulată, structurile sociale dispar sau sunt inversate, legile se suspendă, identitățile sociale și întreaga organizare rigidă a vieții, *societas*, se dizolvă, indivizii devin egali, diferențele sociale reducându-se, legile tradiționale sînt înlocuite de unele noi care permit o conduită și o trăire excentrice, neobișnuite în spațiul real. Societatea este înlocuită provizoriu de acest râvnit *communitas*, noua formă de interacțiune socială, localizată într-o zonă mistică în care membrii societății trăiesc, așa cum subliniază Turner, *betwixt and between*, „nici aici, nici acolo”, nota distinctivă a spațiului liminal al anti-structurii. Autoritățile sociale și rituale care sunt interesate să mențină statu-quo-ul, fac eforturi să dețină controlul asupra ritualurilor care contrazic structura societății și identitățile în fața schimbărilor și a crizelor care pot modifica sau sfida ordinea socială curentă, caz în care valențele liminale, subversive și inovatoare ale ritualurilor sunt îngrădite.⁷

Ideea de *liminoid* care explică circumstanțele moderne comparabile ritualului din civilizațiile non-moderne, dar care „nu mai comportă nici orizontul sacral, nici obligativitatea ceremonială și nici adeziunea mistică.”⁸ Cu echilibru și rezervă, Turner face o paralelă între indivizii societăților «tribale» care fac măști, se transformă simbolic în monștri, utilizează obiecte simbolice rituale, schimbă ordinea socială și parodiază societatea profană prin mituri și basme, și practicile omului modern, aparținând societăților industriale, în încercarea sa de a ieși din structura formală impusă de societate prin genurile aparținând spectacolului și divertismentului – teatru, poezie, roman, balet, film, sport, muzică rock, artă, pop-art etc. prin intermediul cărora se joacă cu elemente culturale pe care le assemblează obținând asocieri surprinzătoare, improbabile, grotești,

⁷ *Ibidem*, pp. 109-111.

⁸ Mihai Coman, *op. cit.*, p. 181.

șocante, experimentale de cele mai multe ori. Diferența majoră între *liminal* și *liminoid* este că în faza liminală se inversează statutele, dar nu se subminează structura societății, capacitatea de conversiune demonstrând că haosul este doar o alternativă a lumii formale, aceasta fiind de preferat, iar anti-structura este doar o excepție. În schimb, etapa liminoidă a societăților industriale, reprezentată de diferitele genuri de divertisment, este adesea subversivă satirizând, ironizând, ridiculizând valorile centrale ale societății⁹, expunând nedreptățile, ineficiența și lipsa de moralitate a structurilor și organizațiilor economice și politice convenționale prin manifestații revoluționare precum literatura, teatrul, arta, pictura, filmul etc. În „cultura elitistă” a societăților dezvoltate, liminoidul nu este doar eliminat din riturile de trecere, ci este și individualizat: artistul solitar este privilegiat și *crează* fenomenul liminoid, iar societatea doar *experimentează* simbolurile liminale colective. În timp ce aspectul liminal este redat de reprezentări colective, simbolurile liminale având semnificație intelectuală și emoțională comună pentru toți membrii grupului, fenomenul liminoid tinde să fie egocentrist, generat individual sau în grupuri particulare - „școli”, cercuri, clanuri, iar simbolurile sunt de ordin personal, privat. În societățile moderne, cele două fenomene coexistă într-un fel de pluralism cultural, însă *liminalul* regăsit acum în biserici, secte și mișcări religioase, în riturile de inițiere ale cluburilor, confrerii, ordine masonice și alte societăți secrete etc. nu mai este universal. Același lucru se poate spune și despre fenomenul *liminoid* care poate fi identificat în activitățile genurilor de agrement și divertisment din domeniile artei, a sportului, jocurilor, distracțiilor etc. practicate pentru și de grupuri particulare, categorii, segmente aparținând tuturor tipurilor de societăți la nivel global. Însă cea mai mare diferență între ele este caracterul de obligativitate: liminoidul oferă mai multă libertate decât liminalul, fiind o alegere personală, nu o obligație rituală. Liminoidul este considerat o facilitate întrucât ține de opțiunea proprie, în timp ce liminalul solicită loialitate și obligă la înrolarea în grupuri corporatiste. Pentru liminal se solicită *muncă*, pe când liminoidul oferă *joacă*: participarea la activitățile bisericii poate presupune presiune morală, în vreme ce pentru a urmări o piesă de teatru, un spectacol, un concert simfonic, o expoziție de artă sau un joc sportiv se formează rânduri la casele de bilete. De asemenea, *liminalul* este o stare cu termen redus, pe când *liminoidul* și-a creat spații permanente în baruri, taverne, unele cafenele, cluburi sociale etc. la care omul de rând tinde să adere. Însă, în

⁹ Cf. Victor Turner, *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications, New York, 1982, pp. 40-41.

momentul în care acestea devin exclusiviste, ele generează rituri de trecere, impunând condiții *liminale* de intrare în sfera *liminoidă*.¹⁰

Trecem în revistă clasificările riturilor de trecere (rituri de naștere, rituri de căsătorie, rituri funerare, rituri de inițiere) și facem o prezentare a simbolisticii care însoțește riturile de trecere. În ultimul subcapitol, referitor la simboluri, aducem câteva lămuriri asupra relației dintre riturile de trecere și simbolistica acestora în psihologie și răsfrângerea lor în literatură prin intermediul mitului, al legendei și al basmului.

Din perspectiva influenței pe care o au simbolurile asupra evoluției omului, din analizele lucide ale psihanaliștilor, reiese faptul că „simbolurile se află în centrul atenției, ele fiind însăși inima vieții imaginative, căci dau la iveală secretele inconștientului, pun în mișcare resorturile cele mai ascunse ale unor acțiuni și oferă noi perspective asupra necunoscutului și infinitului.”¹¹ Definirea simbolurilor este un proces subiectiv, căci „perceperea simbolului este în primul rând personală, nu numai fiindcă variază în funcție de fiecare subiect, ci fiindcă porcede din întreaga sa personalitate [...] influențată la rândul ei de diferențierile culturale și sociale proprii mediului său imediat de dezvoltare.” Simbolul sintetizează „într-o formă grăitoare atât influența exercitată de inconștient și de conștient, cât și cea a forțelor instinctive și spirituale aflate în conflict sau în curs de armonizare în sinea fiecărui om.”¹² Încercarea de a descifra semnificațiile simbolurilor care pot fi întâlnite la tot pasul reprezintă efortul făcut de om pentru a-și înțelege soarta, pentru a descoperi sensurile ascunse ale vieții, iar integrarea valorilor simbolice, exprimate prin structurile izomorfe ale imaginarului, favorizează dezvoltarea armonioasă a omului prin asimilarea valorilor umane în străfundurile ființei omenești fără a proiecta eul în valori exterioare.

În cea mai simplistă accepțiune am putea declara, alături de Iuliu Rațiu, că „dacă mitul este o narațiune care amestecă în aceeași reprezentare imaginativă o povestire cu zei, semizeii, eroi și se întoarce la un fel de timp primitiv, arhaic, la un timp originar, anterior timpului, - atunci ce este basmul? Nașterea și apoi «formula» acestuia este simplă: când dispare «credința magico-religioasă din mit» acesta «se desprinde» de mitologie și devine literatură, adică legendă, basm, baladă.”¹³

¹⁰ *Ibidem*, pp. 52-56.

¹¹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, p. 15.

¹² *Ibidem*, pp. 18, 19.

¹³ Iuliu Rațiu, *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2003, p. 95.

Capitolul introductiv, teoretic, al tezei este urmat de trei capitole care conțin o serie de analize care au la bază basme culte din literatura română și universală, basme premoderne și moderne. Chiar dacă fiecare basm presupune parcurgerea unor încercări care duc, în final, la o transformare a protagonistului, alegerea operelor literare interpretate în teza de față a avut în vedere, în mod necesar, existența unui drum concret, a unei călătorii pe parcursul căreia eroul sau eroina să treacă probe ale inițierii cât mai diverse pentru a putea demonstra faptul că, oricare ar fi metodele de inițiere, într-un final, eroul ajunge să urce treptele perfecționării, să treacă prin transformarea existențială scontată sau pentru a-și schimba statutul social și a atinge nivelul social cel mai înalt prin căsătoria cu o fiică sau un fiu de împărat. Abordăm tema drumului de inițiere al protagonistului din perspectiva întrebărilor existențiale pe care acesta și le pune, din perspectiva căutărilor particulare ale eroului, care pot fi căutări de sine sau ale adevărului, inițierea dovedindu-se a fi întotdeauna, în mod fundamental, un proces de metamorfoză interioară și de desăvârșire personală, metodele de atingere a acestei transformări fiind de fiecare dată diferite. Deși în literatură și în realitatea cotidiană călătoriile inițiatice nu au mereu un final pozitiv, în basm inițierea are de cele mai multe ori rezultatul scontat, așteptat. Printre criteriile de selecție ale basmelor analizate se numără relevanța operei literare, folosindu-ne de basme foarte cunoscute, dar și mai puțin celebre, dar și caracteristicile eroului, cu precădere originea acestuia și momentul în care începe drumul inițierii. Astfel am ales eroi cu origini diferite, concret cu origine împărătească urmăriți din adolescență până în momentul trecerii pragului inițierii (Harap Alb), eroi în pragul adolescenței care se pregătesc de trecerea spre viața adultă (Fetița din Floare, Erus, Micul Prinț), eroi cu origine umilă (Băiet Sărac, Florița din Codru, Fata moșneagului) și eroi urmăriți din mica copilărie, indiferent de originea acestora (Hänsel și Gretel, Scufița Roșie).

Etapele inițierilor în basme nu sunt reprezentate de un simplu inventar al situațiilor limită prin care personajul trece, ci, pentru a avea o privire cât mai cuprinzătoare asupra evoluției acestuia, avem în vedere prezentarea tuturor elementelor componente ale procesului de transformare printre care se regăsesc, în primul rând, întrebările sau căutările eroului, apoi maeștrii inițiatori, auxiliarele eroului, antieroi, armele și obiectele ajutătoare, luptele care se dau atât în interior și în exterior pentru a atinge stadiul final al perfecționării. Alături de aceste aspecte, vom încerca decodarea semnificațiilor ascunse ale textelor și ale acțiunilor personajelor pentru a vedea dacă, în final, transformarea vizată s-a produs și în ce măsură a fost realizată.

Ne vom sprijini argumentele pe considerațiile filosofice ale unor autori precum Mircea Eliade, Vasile Lovinescu sau, uneori, René Guénon. Pentru a putea evidenția funcțiile simbolurilor în analiza propusă, ne vom construi teza ținând cont și de abordările psihanalizei freudiene prin interpretarea basmelor propusă de către Bruno Bettelheim, subliniind caracterul formator al poveștilor în viața copiilor, cât și modul de realizare al acestuia. Ne bazăm, de asemenea, pe abordarea psihologiei abisale prin utilizarea arhetipurilor în interpretarea psihologului elvețian C. G. Jung. Pe de altă parte, pentru a deduce locul și rostul literaturii pentru copii și a basmului, ne vom folosi de opere ale unor autori precum V. I. Propp, Lazăr Șăineanu, G. Călinescu, Ovidiu Bîrlea sau Iuliu Rațiu. Pentru a interpreta etapele drumului eroului, ne vom ghida după interpretarea mitologului Joseph Campbell care propune o analiză amplă făcând paralele între diferite culturi ale lumii. Pentru analiza simbolurilor întâlnite ne vom conduce după interpretările din diferite dicționare de simboluri, în mod deosebit cel coordonat de Jean Chevalier și Alain Geerbrant, dar și ale altor autori precum Ivan Evseev sau Hans Biebertmann.

Capitolul al 2-lea *Inițieri masculine. Basme clasice reprezentative* cuprinde două basme din literatura română *Povestea lui Harap Alb*, de Ion Creangă și *Băiet sărac*, de Ioan Slavici și un basm din literatura universală *Hänsel și Gretel*, de Frații Grimm.

Subcapitolul *Praguri inițiatice eterogene în Povestea lui Harap-Alb, de Ion Creangă* îl prezintă pe Harap-Alb înfruntând toate încercările inițierii, ajungând în lumea de dincolo de unde își procură puterea, cunoașterea inițiativă și nemurirea, depășindu-și astfel starea de profan și apropiindu-se de sacru, de eternitatea spirituală, își câștigă dreptul de a deveni împărat (sfânt, inițiat) și „se unește, printr-o hierogamie, cu propriul său suflet de esență divină”¹⁴ semnalizându-se astfel finalul drumului inițiativ.

În subcapitolul *Metamorfoză interioară în Băiet sărac, de Ioan Slavici*, finalul basmului clarifică și rezolvă situația problematică din incipit, prin găsirea fetei răpite de zmeu, dar și prin răsplătirea eroului, înfățișează o petrecere de nuntă de dimensiuni simbolice impresionante, „o nuntă de care oamenii tot povestesc cât va fi lumea și doveacul”, și are loc un fel de ritual de predare a puterii între generații prin împărțirea împărăției între urmași. Are loc astfel sfârșitul drumului inițiativ, un amplu proces de maturizare în cursul căruia protagonistul și-a dat examenul maturității și este pregătit pentru viață. G. Călinescu adaugă: „în orice caz, căsătorit și cu copii,

¹⁴ Andrei Oișteanu, *Grădina de dincolo*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 131.

eroul încetează a mai fi Făt-Frumos, el devine «împăratul» pus în fața problemelor omului matur. Făt-Frumos reprezintă o vârstă și o criză întocmai ca și Ileana Cosânzeana.”¹⁵

Subcapitolul *Calea spre independență în Hänsel și Gretel, de Frații Grimm* îi înfățișează pe cei doi copii demonstrându-și calitățile dobândite pe parcursul drumului iar finalul poveștii aduce maturizarea și independența copiilor, abilitatea acestora de a se fi eliberat de „dorințele primitive și repetitive, deci distructive”¹⁶, capacitatea lor de a-și fi depășit dependența de părinți și de a fi atins „un stadiu superior de dezvoltare” într-o poveste care se vrea „un avertisment împotriva regresiei și o încurajare a evoluției către un plan superior al existenței psihologice și intelectuale.”¹⁷

Capitolul al 3-lea Inițieri feminine. Basme clasice reprezentative

Subcapitolul *Căutarea drumului spre Citadela Solară în Fata babei și fata moșneagului, de Ion Creangă* aduce în prim plan în încheierea basmului, pe moșul care rămâne „pleșuv și spetit”, dar „liniștit din partea babei și cu nenumărate bogății”, cu mulțumirea că „găinile nu mai cântau cucoșește” la casa lui și își mărită fata cu „un om bun și harnic”, aceasta „nescăpând dar nici acum de trebi.”¹⁸ Chiar și plină de „trebi”, după atât de multe sacrificii, fata își câștigă, într-un final, libertatea de a trăi centrându-se pe principiul eternității, așezând faptele sale și roadele acestora „pe genunchii Dumnezeului celui Viu”, fiind eliberată prin acestea „de încătușarea oceanului morții.”¹⁹

Subcapitolul *Torpoare hipnotică în fața frumuseții în Florița din Codru, de Ioan Slavici* o prezintă pe Florița din Codru care nu este un personaj clasic de basm, căci ea nu pornește în călătorie de bunăvoie mânată de un scop nobil precum o Ileană Cosânzeană tradițională, însă drumul ei plin de piedici o ajută să evolueze pas cu pas, să se transforme din copilul abandonat în pădure de două ori în mireasă de împărat. Dovedește că exemplul personal, blândețea, caracterul frumos pot exercita o influență pozitivă și asupra celor mai brutale ființe, virtutea ieșind victorioasă și viclenia pedepsită în final. După Bettelheim, unele basme, inclusiv povestea Floriței, văzută în profunzime, vrea să asigure cititorul că până și cel mai slab sau năpăstuit dintre oameni trebuie să înfrunte viața de unul singur „crezând că poate face față tuturor dificultăților [...], că pentru fiecare individ există oportunitatea succesului.” Povestea ne convinge că orice situație, oricât de tragică

¹⁵ G. Călinescu, *Estetica basmului*, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 214.

¹⁶ Bruno Bettelheim, *op. cit.*, p. 239.

¹⁷ *Ibidem*, p. 242, 245.

¹⁸ G. Călinescu, *Istoria literaturii române (compendiu)*, Editura Litera Internațional, București, 2001, p. 175.

¹⁹ Joseph Campbell, *Eroul cu o mie de chipuri*, traducere din limba engleză: Mihai Mănescu & Gabriela Deniz, Editura Herald, București, 2018, pp. 233-234.

ar părea, are o soluție favorabilă într-un final dacă eroul se străduiește să evolueze, se lasă ajutat și călăuzit și reușește „să-și făurească relații semnificative și satisfăcătoare cu cei din jur.”²⁰

Subcapitolul *Manifest împotriva imoralității și maturizare sexuală în Scufița Roșie, variantele culese de Charles Perrault și Frații Grimm* demonstrează că „oricât de simple ar părea la prima vedere, poveștile sunt produsul diferitelor perioade istorice în timpul cărora au fost supuse unor multiple influențe istorico-culturale, care au modificat semnificativ genul.” În ansamblu, cele două versiuni ale poveștii reflectă perioadele în care au fost scrise, promovează valori morale diferite, sunt destinate unui public diferit și demonstrează modificarea și evoluția valorilor societăților de-a lungul timpului. „Astfel, fiecare versiune comunică un mesaj diferit, întărind sau chestionând valorile sociale dominante ale epocii în care a fost creată”, fiecare poveste putând fi văzută ca „expresie a unei lumi complexe care se organizează și se caută.”²¹ Deși personajele feminine sunt prezentate ca fiind vulnerabile și având nevoie de protecție, s-a schimbat pericolul de care acestea trebuie ferite: dacă în secolul al XVII-lea, în Franța, femeile trebuiau să își protejeze statutul social prin legăturile pe care le întrețineau cu bărbați influenți, în secolul al XIX-lea tinerele puteau fi protejate de un personaj masculin prin supunere totală.

Capitolul al 4-lea *Reinventarea literaturii pentru copii. Inițieri în basmele moderne.*

Subcapitolul *Salvarea Lumii Bune și a virtuților în Călătoriile lui Erus, de Alec Blenche* pornește într-o călătorie inițiată alături de un măr magic care știe multe lucruri despre răbdare și despre Valea Răbdării pe care acesta trebuie să o traverseze. Alături de personaje fantastice, un copac bătrân, înțelept și magic, „Copacul Răbdării”, un măr fermecat și niște iepuri vorbitori, eroul înțelege importanța naturii, a pădurii, dar și a alegerilor pe care le face. Este momentul când Erus demonstrează că a trecut cu adevărat de pragul de neofit, că este într-adevăr un erou renunțând la interesele proprii, sacrificându-se pe sine pentru a-și păstra prietenul aproape. Este pregătit să treacă într-un nou stadiu al aventurii sale întrucât a parcurs cu succes toate etapele inițierii în Valea Răbdării pentru a se descoperi, în final, pe sine însuși, ca un tânăr transformat, deschis la toate provocările care urmează să vină, devenind conștient de potențialul ascuns în interiorul său și fiind capabil să acționeze în consecință.

²⁰ Bruno Bettelheim, *op. cit.*, pp. 18, 20.

²¹ Daniel Gicu, *Fetiță inocentă sau seducătoare fatală? O istorie a Scufiței Roșii*, Editura Cartier, Chișinău, 2013, pp. 63, 67.

Subcapitolul *Căutarea sensului vieții pe pământ în Fetița din Floare, de Petre Crăciun* își regăsește cheia de boltă, concluzia, în discursul final al Ascetului care vorbește despre relația dintre Dumnezeu și oameni, despre modul în care își transmite Dumnezeu gândurile către pământeni prin ființele cele mai pure – copiii, florile și păsările care zboară sus și sunt cel mai aproape de divinitate. Este o carte despre alegeri, o poveste a speranței într-o lume mai bună și un manifest pentru iubire, puritate și frumusețe ca elemente fundamentale ale vieții. Fiind încredințată de însemnătatea acestor adevăruri profunde aflate pe parcursul călătoriei sale inițiatice, eroina declară, copleșită de emoție, că exact aceasta este menirea mult căutată: să călătorească prin lume, să răspândească această cunoaștere abisală oamenilor, iar prin aceasta să ajute la transformarea lor în ființe mai bune care să poată vedea strălucirea în fiecare dintre semenii lor.

Subcapitolul *Arta desăvârșirii în Micul Prinț, de Antoine de Saint-Exupéry* confirmă că opera ar putea fi privită ca un adevărat testament mistic, o parabolă fantastică, un discurs filozofic cu privire la relațiile dintre oameni și la căutarea absolutului, *Micul Prinț* expunând cu o naturalitate extraordinară reflecția lui Saint-Exupery, neschimbată pe tot parcursul operei, despre prietenie, dragoste, responsabilitate și sensul existenței umane, într-un context marcat de conflictul mondial și de amărăciunea unui scriitor-aviator atât de profund afectat de singurătatea de care se simțea înconjurat.

În încheiere, sub formă de concluzii, ne propunem să completăm cercetarea cu o analiză comparativă sintetică a câtorva dintre elementele componente ale procesului de transformare în basmele analizate punând față în față operele premoderne cu cele moderne. Avem în vedere căutările eroului, maestrul inițiator, auxiliarele eroului, antieroi, armele și obiectele ajutoare, luptele care se dau atât în interior și în exterior pentru a atinge stadiul final al perfecționării. Chiar dacă fiecare basm analizat presupune trecerea unor praguri care duc, în final, la o transformare a protagonistului, deși am demonstrat faptul că, oricare ar fi metodele de inițiere, într-un final, eroul ajunge să urce treptele perfecționării, să treacă prin metamorfoza existențială ținută sau reușește să își schimbe statutul social și să atingă nivelul social cel mai înalt prin căsătoria cu o fiică sau un de împărat, trebuie să avem în vedere că basmul cult, prin faptul că oglindește viziunea autorului și integrează teme și motive caracteristice operei sale, reflectă perioadele în care au fost scrise, promovează valori morale diferite, sunt destinate unui public diferit, potrivit mutației orizontului de așteptare, demonstrând modificarea și evoluția valorilor societăților de-a lungul timpului. Astfel, este limpede că toate elementele care susțin desfășurarea inițierii se conformează, într-o

anumită măsură, timpului în care a fost scris basmul sau suferă de o influență mai mare sau mai mică din direcția basmului popular în care își are originea. Astfel, ca o primă diferență, vom observa că eroii de basm nu ating absolut toate etapele inițierii, așa cum sunt ele descrise în lucrarea *Eroul cu o mie de chipuri* scrisă de cercetătorul Joseph Campbell, care propune și analizează teoria călătoriei eroului arhetipal regăsită în majoritatea mitologiilor lumii, denumită de acesta monomitul (Campbell distinge 17 etape separate în călătoria eroului). Totuși, în orice basm care ne revelează un parcurs inițiat, putem recunoaște un minim de etape și anume *plecarea – inițierea – întoarcerea* care se suprapun peste stadiile riturilor de trecere despre care vorbește Arnold van Gennep: *rituri de separare* sau *preliminare* (separare), *rituri de limită* sau *liminare* (pragul sau trecerea propriu-zisă) și *rituri de agregare* sau *postliminare* (agregare sau reintegrare).

Vom continua cu ideea de fantastic, căci una dintre caracteristicile esențiale ale basmului este tocmai prezența fantasticului, care „înseamnă în accepțiunea dată relatare despre fapte miraculoase, ireale în opoziție cu narațiunile verosimile” în care, „alături de om, apar protagoniști supranaturali, ființe sau obiecte.” Ovidiu Bîrlea continuă descrierea explicând că „basmul este o narațiune puternic schematizată în care protagonistul uman învinge toate piedicile și este răsplătit la urmă prin câștigarea tronului împărătesc sau prin îmbogățire. Apoteoza eroului din final este atât de caracteristică încât acolo unde ea lipsește, narațiunea își pierde profilul de basm. [...] lipsa acelui *happy ending* e semnul cel mai vizibil că varianta respectivă reprezintă o abatere, de cele mai multe ori un fenomen singular în ansamblul variantelor tipului.”²² Putem spune că toate basmele analizate au un final fericit, în care se definitivează căutările eroilor, aceștia se maturizează sau își găsesc urșiții și urcă pe tronul împărătesc, deși sunt, în majoritatea lor, traversați de o umbră de tristețe sau de melancolie provenită, probabil, din sărăcia care îi înconjoară la început, din dorul de membrii familiei ori din greutățile întâmpinate pe parcursul drumului. Deși finalul *Micului Prinț* ar putea duce cu gândul la un deznodământ nefericit, traducătoarea Ioana Pârvulescu ne asigură în epilog că, într-un sens metafizic, mistic, șarpele din poveste oferă viață veșnică micului prinț, conducându-l simbolic spre sursa inepuizabilă a vieții (*fons vitae*), iar paragraful final încheie călătoria acestuia lăsând cititorului speranța că „orice despărțire poate deveni, cândva, întâlnire.”²³

²² Ovidiu Bîrlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, pp. 41, 46.

²³ Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț*, traducere de Ioana Pârvulescu, Editura Arthur, 2018, p. 139.

Ovidiu Bîrlea atrage atenția asupra mobilului care a generat basmul ca specie literară și anume, „tocmai tendința de a arăta cum trebuie să fie orânduită viața pe pământ după jaloane drepte, cel bun fiind răsplătit, iar cel rău pedepsit în mod exemplar. Morala ce se desprinde din toate basmele ilustrează cea mai generală normă etică: binele învinge întotdeauna răul.”²⁴ Putem spune cu convingere că în toate basmele supuse analizei noastre se poate observa supremația binelui asupra răului, recompensarea personajului pozitiv și osândirea celui negativ, deși remarcăm o deosebire categorică în maniera autorilor de a moraliza: dacă în basmele premoderne pedepsele aplicate celor răi sunt foarte aspre tocmai pentru a descuraja comportamentele greșite, basmele moderne tind să nu aibă o morală, „în sensul vetust al cuvântului”²⁵, acestea având un mod mai discret de a transmite învățăturile morale, păstrând totuși acel efect educativ dorit, fără „a arăta cu degetul” vinovatul.

Optimismul străbate orice basm, insuflă vigoare și încredere în viață, consideră O. Bîrlea. De aceeași părere este și Bruno Bettelheim care consideră că basmul, văzut în profunzime, vrea să asigure cititorul că până și cel mai slab sau năpăstuit dintre oameni trebuie să înfrunte viața de unul singur „crezând că poate face față tuturor dificultăților [...], că pentru fiecare individ există oportunitatea succesului.” Basmele ne conving, în general, că orice situație, oricât de tragică ar părea, are o soluție favorabilă într-un final dacă eroul se străduiește să evolueze, se lasă ajutat și călăuzit și reușește „să-și făurească relații semnificative și satisfăcătoare cu cei din jur.”²⁶ Din acest punct de vedere, putem observa că în fiecare basm analizat protagonistul trăiește cu credința că va învinge: oricâte greutăți ar avea de înfruntat, eroul este mereu încrezător în forțele proprii, în auxiliarele sale gata să îi sară în ajutor, în obiectele și armele fermecate de care dispune, în tovarășii de drum năzdrăvani, în forțele superioare care îl ghidează în lupta sa. Dacă în basmul românesc tradițional tovarășul cel mai credincios al eroului este, de obicei, calul, în basmul modern putem întâlni mere vorbitoare, curcubeie sau zeițe în această poziție. Inițiatorii și personajele auxiliare pot fi în basmul premodern bătrânicile binevoitoare, Sfânta Duminică sau Sfânta Vineri, animale care sar în ajutorul eroului în schimbul salvării de la moarte, în timp ce în basmul modern întâlnim Copaci ai Răbdării, Învățători, Îndrăgostiți, Asceți, Piloți sau animale precum iepurii și vulpea și flori precum trandafirii. Dacă în basmele cu Făt-Frumos lupta se dă cu zmei și balauri cu șapte

²⁴ Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 46.

²⁵ Petre Crăciun, *Cartea basmelor*, prefață de Alex. Ștefănescu, Editura Zorio, București, 2017, p. 6.

²⁶ Bruno Bettelheim, *Psihanaliza basmelor*, traducere de Teodor Fleșeru, Editura Univers, București, 2017, pp. 18, 20.

capete, o luptă pe viață și pe moarte cu arme dintre cele mai periculoase precum săiile sau buzdușanele, în basmele zilelor noastre antieroi nu promovează violența fizică, în schimb ei participă la distrugerea lumii în care trăiesc, mai mult sau mai puțin intenționat. Astfel întâlnim Cercetători, Alpiniști, Copii Răsfățați sau Negustori, copii cu nume sugestive ca Sucre, mari iubitori de dulciuri și care duc o viață nesănătoasă.

În timp ce Făt-Frumos este trimis să treacă prin încercări expuse riscului, probe care îi pun viața în pericol, cum ar fi să se lupte cu animale sălbatice, să aducă tot felul de lucruri prețioase din locuri primejdioase, eroul modern este provocat să caute răspunsuri la întrebări existențiale sau sensul propriei vieți și să își clădească caracterul, să învețe principii fundamentale ale vieții în Lumea Bună precum răbdarea, generozitatea, Iubirea sau Recunoștința. În aceste încercări toți eroii sunt ajutați de obiecte fermecate ajutătoare precum piepteni, perii sau țesale, obrăzare, măști vrăjite sau licori fermecate, iar cei moderni sunt însoțiți și apărați de flori, fructe și legume sau curcubeie fermecate.

Având în vedere raporturile comparative prezentate mai sus, observăm că metodele prin care se realizează basmul sunt foarte diverse și, de cele mai multe ori, diferite de la o perioadă la alta. Însă, putem spune cu convingere că în basm s-a păstrat de-a lungul timpului, unul dintre principiile fundamentale ale omenirii și anume acela că binele învinge întotdeauna răul și că basmul tratează dintotdeauna și în orice perioadă situațiile conflictuale cele mai frecvente ale societății în care a fost scris, aspirând spre un efect educativ mai mult sau mai puțin mustrător. De asemenea, se poate distinge faptul că în eroul de basm, în orice perioadă s-ar încadra acesta, se ascunde (nimeni altul decât) însuși omul aflat în permanentă încercare de a descifra misterele lumii și căutare a sinelui și a sensului existenței, definit de aspirațiile și fanteziile sale, pornit în călătoria vieții.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIA OPEREI

1. Blenche, Alec, *Erus și Valea Răbdării*, Editura Curtea Veche, București, 2016
2. Blenche, Alec, *Erus și Valea Recunoștinței*, Editura Univers, București, 2019
3. Crăciun, Petre, *Fetița din Floare*, Editura Zorio, București, 2014
4. Creangă, Ion, *Povești, amintiri, povestiri*, Editura pentru Literatură, București, 1967
5. Creangă, Ion, *Povești, amintiri, povestiri*, Editura Minerva, București, 1978
6. Frații Grimm, *Povești*, în românește de Dan Faur, Editura Ion Creangă, București, 1978
7. Perrault, Charles, *Contes de ma mère l'Oye*, Editions Rencontre, Québec, 1968
8. Perrault, Charles, *Scufița Roșie*, traducere de I.L. Caragiale și Sarina Cassvan, Editura Floarea darurilor, București, 1996
9. Saint-Exupéry, Antoine de, *Le Petit Prince*, Éditions Gallimard Jeunesse, Paris, 2007
10. Saint-Exupéry, Antoine de, *Micul Prinț*, traducere de Geta Popescu, Editura Andreas Print, București, 2015
11. Saint-Exupéry, Antoine de, *Micul Prinț*, traducere de Ioana Pârvulescu, Editura Arthur, 2018
12. Slavici, Ioan, Teodorescu, G. Dem., *Basmele românilor*, volumul VIII, Curtea Veche Publishing, București, 2010

BIBLIOGRAFIA CRITICĂ PRIMARĂ

13. Bălan, Ion Dodu, *Ioan Slavici*, Editura Albatros, București, 1985
14. Bîrlea, Ovidiu, *Poveștile lui Creangă*, Editura pentru Literatură, București, 1967
15. Călinescu, G., *Ion Creangă (Viața și opera)*, Editura Minerva, București, 1978
16. Călinescu, G., *Istoria literaturii române (compendiu)*, Editura Litera Internațional, București, 2001
17. Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri, Volumul 2*, Editura pentru Literatură, București, 1967
18. Crăciun, Petre, *Cartea Basmelor*, Editura Zorio, București, 2017
19. Cristea, Valeriu, *Despre Creangă*, Editura Litera, București, 1989

20. Dumitrescu, Adriana, *Introducere în opera lui Ioan Slavici*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997
21. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Ion Creangă*, Editura pentru Literatură, București, 1963
22. Gicu, Daniel, *Fetiță inocentă sau seducătoare fatală? O istorie a Scufiței Roșii*, Editura Cartier, Chișinău, 2013
23. Lovinescu, Vasile, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Rosmarin, București, 1996
24. Manolescu, Nicolae, *Lecturi infidele*, Editura pentru Literatură, București, 1966
25. Marcea, Pompiliu, *Ioan Slavici*, Editura pentru literatură, București, 1968
26. Marcea, Pompiliu, *Slavici*, Editura Facla, Timișoara, 1978
27. Munteanu, George, *Introducere în opera lui Ion Creangă*, Editura Minerva, București 1976
28. Petraș, Irina, *Ion Creangă Povestitorul*, Editura didactică și pedagogică, București, 1992
29. Popa, Dumitru Radu, *Antoine de Saint-Exupéry, Aventura conștiinței*, Editura Albatros, București, 1980
30. Popescu, Magdalena, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977
31. Slavici, Ioan, *Educația rațională*, Biblioteca Minerva, București, 1909
32. Slavici, Ioan, *Opere*, IX, Editura Minerva, București, 1978
33. Streinu, Vladimir, *Ion Creangă*, Editura Albatros, București, 1971
34. Tatar Maria, *The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1987
35. Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Contemporană, București, 1941
36. Vianu, Tudor, *Studii de literatură română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965

BIBLIOGRAFIA CRITICĂ SECUNDARĂ

37. Bîrlea, Ovidiu, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976

38. Bell, Catherine, *Ritual: Perspectives and Dimensions*, Oxford University Press, New York, 1997
39. Bettelheim, Bruno, *Psihanaliza basmelor*, traducere de Teodor Fleșeru, Editura Univers, București, 2017
40. Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. 1 și 2, traducere de Dana Petrache, Editura Saeculum I.O., București, 2002
41. Bodiștean, Florica, *Literatura pentru copii și tineret dincolo de „story”*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
42. Campbell, Joseph, *Eroul cu o mie de chipuri*, traducere de Mihai Mănescu & Gabriela Deniz, Editura Herald, București, 2018
43. Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965
44. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982
45. Căndroveanu, Hristu, *Literatura română pentru copii*, Editura Albatros, București, 1988
46. Chester, Jordan William, *The Great Famine: Northern Europe In the Early Fourteenth Century*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1996
47. Chevalier, Jean, Geerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri, mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 1-3, Editura Artemis, București, 1995
48. Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală: mitul și ritul*, Editura Polirom, Iași, 2008
49. Cubleşan, Constantin, *Antologia basmului cult românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
50. Dégh, Linda, *Legend and Belief - Dialectics of a Folklore Genre*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis
51. Douglas, Mary, *Purity and Danger: an Analysis of the Concepts of Pollution and Taboo*, Ark Paperback, London and New York, 1984
52. Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, traducere de Marcel Aderca, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
53. Durkheim, Émile, *Formele elementare ale vieții religioase*, traducere de Magda Jeanrenaud și Silviu Lupescu, Editura Polirom, Iași, 1995

54. Eliade, Mircea, *Comentarii la Legenda Meșterului Manole*, Editura Publicom, București, 1943
55. Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, în românește de Paul G. Dinopol, Editura Univers, București, 1978
56. Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, traducere de Alexandra Beldescu, Editura Humanitas, București, 1994
57. Eliade, Mircea, *Nașteri mistice*, traducere de Mihaela Grigore Paraschivescu, Editura Humanitas, București, 1995
58. Eliade, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, traducere de Mariana Noica, Editura Humanitas, București, 1995
59. Eliade, Mircea, *Făurari și alchimiști*, traducere de Maria și Cezar Ivănescu, Editura Humanitas, București, 1996
60. Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, traducere din franceză de Brîndușa Prelipceanu și Cezar Baltag, Editura Humanitas, București, 1997
61. Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
62. Eliade, Mircea, *Mitul eternei reîntoarceri*, traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999
63. Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994
64. Ferber, Michael, *Dicționar de simboluri literare*, traducere din engleză de Florin Sicoie, Editura Cartier, Chișinău, 2001
65. Frazer, James George, *The Golden Bough*, Global Grey e-books, London, 2013
66. Gavriliuță, Nicu, *Mentalități și ritualuri magico-religioase*, Editura Polirom, Iași, 1998
67. Geertz, Clifford, *The Interpretation of Cultures*, Basic Books, Inc., New York, 1973
68. Grimes, Ronald, *Beginnings in Ritual Studies*, University Press of America, California, 1982
69. Grimes, Ronald, *The Craft of Ritual Studies*, Oxford University Press, New York, 2014
70. Goia, Vistian, *Literatura pentru copii și tineret*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003
71. Guénon, René, *Scurtă privire asupra inițierii*, traducere din limba franceză: Roxana Cristian și Florin Mihăescu, Editura Herald, București, 2022

72. Hotea, Ioan, *Mituri, rituri și orizonturi magice în etnofilosofie*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2011
73. Iliescu, Adriana, *Proza realistă în secolul al XIX-lea*, Editura Minerva, București, 1978
74. Jung, C. G., *În lumea arhetipurilor*, traducere din limba germană, prefață, comentarii și note de Vasile Dem. Zamfirescu, Editura „Jurnalul Literar”, București, 1994
75. Jung, C. G., *Opere complete 9/1, Arhetipurile și inconștientul colectiv*, traducere din germană de Daniela Ștefănescu și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2014
76. Kroeber, Alfred, *Anthropology*, digitized by Internet Archive, 2012
77. Malinowski, Bronislaw, *Magic, Science and Religion and Other Essays*, The Free Press, Glencoe, Illinois, 1948
78. McCarthy Brown, Karen, *Mama Lola: A vodou Priestess in Brooklyn*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2001
79. Montandon, Alain, *Despre basmul cult sau Tărâmul copilăriei*, traducere de Muguraș Constantinescu, Editura Univers, București, 2004
80. Myerhoff, Barbara, *„Life not Death in Venice”: Its Second Life*, în Victor Turner and Edward Bruner (editors), *The Anthropology of Experience*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 1986
81. Oișteanu, Andrei, *Grădina de dincolo*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980
82. Olinescu, Marcel, *Mitologie românească*, Editura Saeculum I. O., București, 2001
83. Propp, V. I., *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, traducere de Radu Nicolau, prefață de Nicolae Roșianu, Editura Univers, București, 1973
84. Rațiu, Iuliu, *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2003
85. Rosen, William, *The Third Horseman Climate Change and the Great Famine of the 14th Century*, Penguin Group, New York, 2014
86. Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura Polirom, Iași, 2009
87. Șăineanu, Lazăr, *Basmele române*, Editura Minerva, București, 1978
88. Turner, Victor, *The Forest of Symbols, Aspects of Ndembu Ritual*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1967

89. Turner, Victor, *Images and Pilgrimage in Christian Culture: Anthropological Perspectives*, written with Edith Turner, Columbia University Press, New York, 1978
90. Turner, Victor, *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications, New York, 1982
91. Turner, Victor, *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1991
92. Van Gennep, Arnold, *Riturile de trecere*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, Editura Polirom, Iași, 1998
93. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie Română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987

PERIODICE

94. Bejan (Pintilie), Oana Codruța, *Children's Literature „Behind the Scenes” – A short Psychological Approach*, în volumul Conferinței doctoranzilor și tinerilor doctori, UMFST G. E. Palade din Târgu Mureș, ediția a XI-a, 11-14 decembrie 2018, https://phd.umfst.ro/uploads/BOOK_OF_ABSTRACTS_2018.pdf.
95. Bejan (Pintilie), Oana Codruța, *The Little Prince or the Art of Flawlessness*, în revista „Journal of Romanian Literary Studies”, nr. 19/2019, <https://asociatia-alpha.ro/jrls/19-2019-Jrls-b.pdf>
96. Bejan (Pintilie), Oana Codruța, *The Route to Independence in Hänsel and Gretel*, by the Brothers Grimm, în revista „Journal of Romanian Literary Studies”, nr. 21/2020, <https://asociatia-alpha.ro/jrls/21-2020-Jrls-c.pdf>
97. Bejan (Pintilie), Oana Codruța, *Heterogenous Initiation Stages in Povestea lui Harap-Alb*, în volumul Conferinței CCI 6, 24-25 octombrie 2020, <https://asociatia-alpha.ro/cci/06-2020/Brosura-program%20CCI%2006%20a.pdf>
98. Blenche, Alec, *Erus și păpădiile*, în Revista „Călătoriile lui Erus, o revistă de poveste” nr. 2, 2019, București
99. Crăciun, Petre, *Petre Crăciun în dialog cu Cristian Pătrășconiu*, Interviuurile R. I., în România literară nr. 43/2022, data apariției (print): 21 octombrie 2022, ediție online <https://romanaliterara.com/2022/10/petre-craciun-in-dialog-cu-cristian-patrasconiu/>

100. Crăciun, Petre, *Moartea literaturii nu va surveni cât timp va trăi Homo Sapiens*, Ancheta R.l.: De ce nu va muri literatura?, în România literară nr. 23-24/2023, data apariției (print): 2 iunie 2023, <https://romanaliterara.com/2023/06/de-ce-nu-va-muri-literatura/>
101. Crăciun, Petre, *Unicitatea în folclorul românesc și cel universal*, Ancheta R.l.: Care este basmul dumneavoastră favorit?, în România literară nr. 29-30/2023, <https://romanaliterara.com/2023/07/care-este-basmul-dumneavoastra-favorit/>
102. Corbin, Henry, *Le Symbolisme dans les Récits visionnaires d'Avicenne*, în Revue „Syntheses”, nr. 115, 1955, Paris
103. Eminescu, Mihai, „Novele din popor” de Ioan Slavici, în „Timpul”, nr. 69, an VII, București, 1882
104. Ștefănescu, Alex., *Un Petre Ispirescu al zilelor noastre*, în România literară nr. 46/2015, <https://arhiva.romanaliterara.com/index.pl/un-petre-ispireescu-al-zilelor-noastre>
105. Topârceanu, Gheorghe, Ioan Slavici, în „Viața românească”, XVII, nr. 9, septembrie 1925
106. Wilson, Monica, *Nyakyusa ritual and symbolism*, în „American Anthropologist”, vol. 56, no. 2, 1954

